

ми. Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2010. - № 3. – С. 91-97.

12. Kahneman, D. A perspective on judgment and choice: Mapping bounded rationality. *American Psychologist*, 58, 2003. - P. 697-720.

13. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: An analysis of decisions under risk. *Econometrica*, 47, 1979. – P. 313-327.

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

УДК 378.937

Князян М.О.

В статье рассмотрена проблема формирования компетентности саморазвития будущих экономистов. Выявлена структура этого феномена (знания, умения, мотивы, эмоции, ценностные ориентации). Представлена технология формирования компетентности саморазвития у студентов.

The problem of forming of competence of auto-development of future economists is considered in the article. The structure of this phenomenon is exposed (knowledge, skills, motivation, emotions, valued orientations). Technology of forming of competence of auto-development at students is represented.

Особливого значення сьогодні набуває проблема активізації саморозвитку майбутніх фахівців. Ця проблема пов'язана з такими важливими науковими завданнями, як підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців, забезпечення стартової основи для самореалізації впродовж життя, розробка технологій формування компетентності саморозвитку студентів. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що науковці розглядали це питання в аспекті розкриття методології розвитку й саморозвитку особистості (І. Бех, В. Давидов, Д. Ельконін), професійної підготовки економістів (К. Беркита, Л. Бурдейна, Л. Грущенко, Є. Іванченко, М. Левочко, І. Прокопенко, В. Стрельников), сутності та структури саморозвитку, самореалізації, самоаналізу студентів (Т. Гуменникова, Н. Кічук, Я. Кічук, М. Князян, Н. Мушинська, В. Радул, О. Резван). Втім, проблема оптимізації саморозвитку майбутніх фахівців економічного профілю потребує більш ґрунтовного висвітлення. Саме це й зумовило завдання статті: розкрити структуру компетентності саморозвитку майбутніх фахівців-економістів та технологію її формування на етапі підготовки бакалаврів.

Дослідження наукових праць (В. Андрущенко, В. Давидов, Д. Ельконін, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Кремень, В. Радул, О. Резван) щодо сутності саморозвитку студентів свідчить, що пріоритетними передумовами цього процесу є рефлексія саморозкриття тих якостей, котрі здатні забезпечити повноцінне включення особистості в професійну діяльність на її інноваційно-творчому рівні, а також проектування та реалізація відповідних засобів.

Оснoву авторського бачення формування компетентності саморозвитку становить наукова позиція Н. Кічук [3], відповідно до якої під сутністю цього поняття слід розуміти складне індивідуально-технологічне утворення, яке інтегрує усвідомлення особистістю на рівні переконань значущості професійного впливу на активізацію самовдосконалення учнів; теоретичних знань про самоактуалізацію як вищий рівень мотивації самоосвітньої діяльності; умінь і навичок у сфері самопізнання, рефлексії і саморефлексії; досвід самовиховання. Всі означені складові за умов їхнього синергетичного виявлення забезпечують оптимальну особистісно-професійну модель поведінки майбутнього фахівця.

Відповідно до наукової позиції Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко до структури компетентності можуть бути віднесені мотивація, цінності, етичні норми, емоції, ставлення, знання, пізнавальні й практичні вміння [2].

Слід підкреслити, що пізнавальна складова компетентності саморозвитку передбачає володіння системою теоретичних знань щодо сутності економічної діяльності та засобів самореалізації в ній. А, отже, студенти мають володіти стратегіями, техніками, методами саморозвитку в конкретних умовах професійної діяльності. Більш того, студент визначає, в яких сферах своєї праці він може максимально розвинути певні інтелектуальні, творчі вміння, поглибити знання, вдосконалити якості характеру. Не менш важливим є вміння розкривати власні потенціальні можливості в ході самодіагностики, виявляти риси, які доцільно розвивати, аби підвищити ефективність професійної діяльності, максимально наповнити сенсом своє життя.

Пізнавальні вміння охоплюють процеси дослідження та самодослідження, у зв'язку з чим студент має володіти навичками знаходити, опрацьовувати, практично використовувати науковий матеріал з проблем власного самовдосконалення, на основі чого розробляти проекти професійного зростання.

Система практичних навичок компетентності саморозвитку майбутніх фахівців-економістів, на наш погляд, включає вміння динамічно мобілізувати й застосовувати накопичені знання як засіб професійного самоствердження; усвідомлювати якість свого саморуку як професіонала; виявляти проблеми, що заважають перспективному самоздійсненню, мобільно коригувати їх; використовувати засоби колективно-групової творчої роботи з метою асиміляції досвіду своїх колег у напрямку побудови індивідуальної моделі саморозвитку; програмувати та втілювати цю модель.

Домінуючими емоціями виступають радість від самоусвідомлення рівня досягнутих результатів у прогресивному саморусі як професіонала, від схвалення та поваги з боку компетентних осіб (викладачів, науковців, досвідчених економістів), задоволення від кожного ефективно здійсненого кроку (виконаного завдання, втіленого проекту, впроваджені технології). Такий гуманістичний ідеал у структурі цінностей та етичних норм виступає своєрідним орієнтиром, що спрямовує процеси самовдосконалення особистості. Основою етичних норм є прагнення до справедливості, соціального благополуччя.

Пріоритетність формування компетентності саморозвитку майбутніх економістів пояснюється необхідністю орієнтації особистості на самовдосконалення, що дозволяє забезпечити можливість розв'язання завдань, котрі відзначаються прогресивним ускладненням. Саме ця компетентність закладає ос-

нови безперервності самотворення інтелектуальних, пізнавальних, творчих можливостей та їх виявлення в різних професійних та соціальних сферах.

З метою активізації формування компетентності саморозвитку студентів нами був розроблений і впроваджений портфоліо «Засоби саморозвитку майбутнього економіста», що складався з таких сегментів дослідницьких завдань, як «методологічні засади саморозвитку», «орієнтири саморозвитку», «технологія саморозвитку». Портфоліо як своєрідний авторський доробок студента свідчить про динаміку його самозростання.

Сегмент «методологічні засади саморозвитку» містив засоби, котрі мали на меті систематизацію знань студентів щодо методології розвитку й саморозвитку особистості. У зв'язку з цим нами були впроваджені завдання, які передбачали організацію дослідження студентів за такими напрямками:

- «Методологічні засади саморозвитку в контексті персонологічних концепцій»,
- «Порівняльний аналіз диспозиціональної теорії Г. Олпорта й феноменологічної теорії К. Роджерса в ракурсі саморозвитку особистості»,
- «Концепція саморозвитку в смисловому полі аксіології та когнітології»,
- «Особистісно орієнтоване виховання як провідний фактор саморозвитку майбутнього фахівця»,
- «Науково-професійний саморозвиток у контексті методології синергетики».

Результати пошукової діяльності майбутніх економістів були оформлені як реферати, наукові доповіді, тези.

Сегмент «орієнтири саморозвитку» передбачав упровадження дослідницьких завдань двох провідних типів: аналіз науково-творчого шляху видатних економістів як взірця для саморозвитку та утворення на цій основі програм власного саморозвитку. В процесі виконання завдань першого типу студенти досліджували життєвий шлях та професійну кар'єру таких видатних економістів — лауреатів Нобелівської премії, як Д. Акерлоф, Д. Канеман, Ф. Кідланд, Е. Прескот, М. Спенс, Е. Фелпс, Т. Шеллінг, Д. Хекман. Завдання з розробки власної системи саморозвитку мали таку орієнтовну тематику:

- «Моделі та засоби професійного саморозвитку»,
- «Особистісні чинники ефективного саморозвитку: воля, працездатність і цілеспрямованість»,
- «Мотиваційні аспекти саморозвитку економіста»,
- «Програма оптимізації творчого самовиявлення».

Блок «орієнтири саморозвитку» включає дослідницькі завдання таких типів, як укомплектування діагностувальних методів з виявлення рівня сформованості вмінь пізнавати й реалізовувати себе, розробка технологій формування компонентів компетентності саморозвитку, аналіз ідей видатних науковців щодо виховання внутрішнього світу особистості, її креативності, критичного мислення, сили волі.

В процесі розробки діагностувальних засобів для моніторингу якості саморозвитку студенти мали здійснити відбір та синтез у цілісну систему тестових методик на виявлення спрямованості особистості, оцінки рівня її домагань, структури мотиваційної сфери, вибору мотивів професійної діяльності.

В розрізі формування компетентності саморозвитку студенти досліджували такі проблеми: проектна технологія як засіб саморозвитку майбутнього професіонала; оптимізація компетентності саморозвитку в контексті технології «створення ситуації успіху»; формування когнітивних складових процесу саморозвитку в полі технології розвивального навчання; техніки формування творчої особистості в ракурсі професійно-особистісного саморозвитку фахівця.

Щодо здійснення коментарів-порад, то ми запропонували таку орієнтовну тематику, яка віддзеркалювала видатні ідеї з проблем самовдосконалення й саморозвитку:

- «Талант — це віра в себе, в свою силу» (М. Горький),
- «Розум полягає не тільки в знаннях, але і в умінні використовувати знання у справі» (Аристотель),
- «Розум, в якому все є логічним, схожий на клинок, в якому все рухається вперед» (Р. Тагор),
- «Ніколи не думайте, що ви вже все знаєте. І як би високо вас не цінували, завжди майте мужність сказати про себе: я — неук» (І. Павлов),
- «Допитливість народжує науковців й поетів» (А. Франс),
- «Необхідно вчитися в школі, але ще набагато більше необхідно вчитися після закінчення школи» (Д. Писарєв).

Коментарі-поради передбачають не лише аналіз висловлювання мислителів, але також, виходячи з провідної ідеї, вироблення системи рекомендацій щодо саморозвитку особистості (наприклад, засобів накопичення та актуалізації знань, що закладають основу саморозвитку; системи формування логічного, творчого мислення як вихідного для оптимального саморозвитку майбутнього фахівця; заходів з виховання працелюбності, цілеспрямованості, наполегливості в розумовій праці як першочергових чинників ефективної самореалізації особистості).

Отже, компетентність саморозвитку майбутніх фахівців економічного профілю передбачає оволодіння знаннями сутності та засобів самоактуалізації в контексті професійної діяльності, вміннями розробляти засоби саморозвитку, організовувати свою життєдіяльність з урахуванням вимог забезпечення стабільності в суспільстві. Впроваджені нами дослідницькі завдання в структурі портфоліо активізують процеси самоаналізу та самооцінки досягнутих результатів, сприяють розширенню знань методології, моделей та технологій формування компетентності саморозвитку майбутніх економістів.

Перспективи вивчення окресленої проблеми вбачаються нами у розкритті специфіки формування компетентності саморозвитку у майбутніх фахівців різних профілів, висвітленні потенціалу педагогічної практики, науково-дослідної роботи, позааудиторної діяльності у формуванні компетентності саморозвитку особистості.

Література:

1. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. — М. : Интор, 1996. — 544 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: Колективна монографія / Колектив авторів: Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В.,

Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубочева С. Е. / Під заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. ? 112 с.

3. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі: Монографія / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Н. В. Кічук, Я. В. Кічук, М. О. Князян, С. О. Рябушко, Є. А. Улятовська / За ред. Н. В. Кічук. — Ізмаїл: ІДГУ, 2007. — 236 с.

4. Радул В. Соціальна зрілість як вершина акмеологічного розвитку особистості / В. Радул // Рідна школа. — 2011. — № 3. — С. 15-20.

5. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учитися / К. Роджерс, Д. Фрейберг. — М.: Смысл, 2002. — 527 с.

6. Стрельников В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: дис....-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Стрельников Виктор Юрійович. ? К., 2007. ? 461 с.

7. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft) / www.kaapeli.fi/~vsv/eaee/policy/b/DeSeCo.doc.

8. Maslow A.H. Motivation and personality. — New York: Addison – Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. — 293 p.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.01.455 (075.8)

Кудешова В.В.

Автором проаналізовано поняття «неперервне образование». Обоснованы ведущие принципы непрерывного образования, которые должны стать базовыми при осуществлении непрерывного инженерно-педагогического образования преподавателей технических дисциплин. Осуществлен анализ концепции непрерывного образования в высших зарубежных учебных заведениях, проанализирован опыт функционирования высших учебных заведений по проблеме непрерывного образования и организации научной деятельности студентов.

Ключевые слова: образование, высшее образование, система непрерывного образования, нетрадиционные гибкие образовательные системы, образование взрослых, повышения квалификации.

The author analyzed a concept ‘live-long-education’. The major principles are substantiated of live-long engineering pedagogical education for teachers of technical disciplines. The analysis’ has been made of the life-long education concept in foreign higher education establishments, as well as the experience of its implementation and organization of students research activities.

Key words: education, higher education, system of live-long, non-traditional flexible educational system, education for adults, improvement of qualification.